

tre nyere danske film

1 LIVET ER EN DRØM

Franz Ernst har usædvanlige evner for at skabe levende mennesker i en overbevisende dokumentarisk ramme. Og det imponerede ikke mindst på baggrund af historiens foljetonagtige konstruktion i »Ang.: Lone«. Overhovedet har Franz Ernst sin rod i det dokumentariske. Før »Ang.: Lone«, der på sæt og vis er meget dokumentarisk, lavede han flere rent dokumentariske film, deriblandt en om hash, som jeg ikke har set, men som måske har haft betydning for indfaldsvinkel og metode i hans nyeste film, der ligeledes er dokumentarisk. Den består stort set kun af fire interviews med fire psykiatriske skæbner og hedder »Livet er en drøm«. Emnet er specielt, men i behandlingen af det eftersøger han »almindeligheden«, det, der lige så godt kunne være dig eller mig. Franz Ernst repræsenterer i alle sine film en sjældent følsom humanisme, som det nok er værd at samle på. »Ang.: Lone« blev her og der kaldt et mesterværk, og det er jo klart, at »Livet er en drøm« mindst må være et kunstværk. Jeg synes ikke, at »Ang.: Lone« er noget mesterværk, og jeg finder ikke, at »Livet er en drøm« er noget kunstværk.

»Livet er en drøm« er en dokumentarisk film, men den er ingen dokumentarfilm – ikke »a creative treatment of reality«, sådan som f. eks. »Hellstrøm Rapporten« er det, omend denne films sensationalistiske måde at være det på, alligevel gør den tvivlsom. Så hellere Franz Ernsts' film, selv om den ikke fortolker, ikke skaber noget af sit stof (i den dagligdags betydning af ordet: tolke). Den er en reportage i fjernsynets bedste interview-stil, hvor ordene, stemmen og det nøgne menneskeansigt er hovedsagen.

Først en ung mand, en normalneurotiker, hentet lige ud af hippie-bevægelsens aller sidste dønning, gift og lykkelig familiefar da filmen med ham blev optaget, men skilt et halvt år efter. Så en maniker, en ung kvinde, der meget præcist beskriver sin tilstand, der kan minde om de lykkeligere sider ved en amfetamin-rus, og som påpeger, at den særlige følsomhed og åndelige modtagelighed i denne tilstand først bliver et problem i det øjeblik, omgivelserne ikke tager hensyn til den eller bare accepterer den. I dette afsnit møder vi osse filmens eneste indslag af institutionskritik, og karakteristisk nok måtte en overlæge i en eller anden avis skynde sig at sige, at denne form for kritik netop er et symptom på sygdommen. Ak ja!

Den tredje og »interessanteste«, den 17-årige Rikke, lider af personlighedsspaltning, hvis udløsende årsag er – som hun selv siger – at hendes evne for koncentration er slået i stykker. Og det er den i så høj grad, at hun endog har læsevanskeligheder med selv de simpleste tekster. I en meget lang indstilling står hun og tømmes en pose med sine ejendele ud på sengen. De består for det meste af alskens kosmetiske midler, og med den langsommelighed, der er karakteristisk for

den dybt psykotiske, staver hun sig samtidig igennem teksterne udenpå diverse dåser, flasker og tuber. De repræsenterer i en vis forstand hendes identitet – måske ikke i normaltstanden, som en anmelder antydede, men i hvert fald her. Både psykotikeren og den dybt neurotiske kan have de største vanskeligheder med i allerbøgstaveligste forstand at holde sammen på sin bevidsthed, og så kan det være en lindring at fikserne tingene omkring sig og f.eks. sige: Dér står en stol. En stol er et møbel, et menneske anvender, når det har brug for at sidde ned. Jeg er et menneske, der af og til benytter mig af en stol ...

Evnen for koncentration er tvingende nødvendig for evnen til indlæring og erindring, uden koncentrationsevne heller ingen identitet, men højst (man trættes hurtigt) forsøg på at fastholde omverdenskontakten ved at fikserne tingene så længe man kan og slå sig til tåls med, at man i hvert fald er et menneske, hvad det så er for noget. Og tabet af koncentrationsevnen kan så være forårsaget af en helt urimelig psykisk overbelastning gennem meget lang tid, ofte flere år. Men dybest set er det en forsvarsmekanisme og ikke »i sig selv« noget sygt, ligesom feber ikke er et sygdomstegn men et sundhedstegn, en alarmklokke, der fortæller, at noget er galt og må rettes. Forsvaret kan sætte ind for sent, ligesom alarmklokken kan ringe for sent, og så kan det tage meget lang tid, før den psykiske konstitution er genoprettet. I nogle tilfælde bliver den det aldrig, i nogle tilfælde kan jo osse en motor være så mishandlet, at den enten skal repareres ustandseligt eller slet ikke kan repareres mere.

Således i tilfældet Rikke, der ifølge en mellemtekst »mistede livet ved en uoverlagt handling« få måneder efter filmens optagelse. Man gættede på forhånd, at det stod meget dårligt til. Hendes selvmodsigelser, der er groteske, den mærkeligt søgende måde, hun betragter på, de lange pauser mellem spørgsmålene til hende og hendes tøvende svar, der kommer fra en helt anden verden. Et sted under optagelserne blir hun pludselig udmattet, dvs. hun kan ikke i nogle sekunder fastholde noget som helst: »Nu svinger den igen – kan I ikke se det?« spørger hun instruktøren og psykiateren.

Både den maniske pige og Rikke interviews desuden efter hjemsendelsen fra hospitalet, og det kan give anledning til interessante sammenligninger, som jeg ikke skal komme ind på her. Men afsnittet med Rikke, især hospitalsafsnittet, er meget fængslende. Selv om der er tale om reportage, leverer osse billedet her så meget materiale, at det er muligt at »se« figuren og tegne et sygdomsbillede.

Dette kan desværre ikke hævdes om det fjerde og sidste afsnit med den midaldrende mand, der fuldstændig lever i sin paranoiske verden og tror, han har hundeejne og følges af enkedronning Ingrid, der (vistnok) i virkeligheden er 800 år og hedder frk. Hansen og bor i Ahornsgade! Det er en hel

Heronimus Bosch-fantasi, han ruller op i ord, men den er lukket for os, og det svækker filmen, fordi det er dens slutning. Som en anmelder skrev, kommer man i højere grad til at tænke på de traditionelle »tossehistorier« end på en sindslidende. Franz Ernst fører os fra den relative normalitet til stadig vanskeligere, stadig mere utilgængelige tilfælde. Men hvor man i de tre første tilfælde kan opfatte dem i tid og rum – mere eller mindre – og derigennem forstå i hvert fald noget af dem, dér glipper det helt i interviewet med manden, der tror, han har hundeejne.

Det er indlysende, at baggrunden for »Livet er en drøm« er den diskussion om psykiatriens metoder og mål, der blussede op efter den danske oversættelse af psykiateren Ronald D. Laings »Oplevelsens politik og Paradisfuglen« – i øvrigt en debat, hvis ekspertise udmærkede sig ved, at ingen af eksperterne nogen sinde havde hørt om Laings store læremester Robert Lindtner! – og som siden fulgtes op af Lasse Forsbergs klart Laing-inspirerede spillefilm »Mishandlingen«.

Franz Ernst lægger ikke op til en fornyet diskussion. Ret beset beskæftiger han sig slet ikke med den, den mærkes kun i hans sympatiske holdning til de fire som måske særligt følsomme eller særligt kærlighedsløse mennesker, der ikke havde ressourcer nok til alligevel at »klare« deres miljø. Ægte laingsk er osse opfattelsen af, at disse mennesker naturligvis er syge – hvem der har været sindslidende selv vil aldrig være så letsindig at betegne sindssyge i nogen grad eller form som en eftertrægtelsesværdig tilstand, omend tilstanden kan rumme særegne oplevelseskvaliteter, der kan omsættes i værdifuld erfaring, men vel at mærke: kun når (eller hvis!) man finder sit gamle, fortrolige jeg igen. Netop i sit forsøg på at gå ind på denne oplevelsesverden så lidt forudfattet som muligt – det ligger osse i filmens titel – kan man måske nå frem til, hvad der kan gøres. At samfundet er sygt, er sandelig ikke ensbetydende med, at patienten er den normale. Det, der ligger i Laings opfattelse af begrebet »anti-psykiatri«, er dette: den virkeligt »normale«, sunde og følsomme må nødvendigvis reagere mere eller mindre neurotisk og psykotisk på et sygt samfund, men derfor er han lige fuldt sygt og trænger selvfølgelig til hjælp. Men det var ikke lige det indtryk, Laings danske brigade efterlod sig i debatten. Det gør til gengæld Franz Ernsts film, selv om den ikke siger det direkte. Og selv om den lader hele institutionskritiken, metoderne og især de politiske misbrugsaspekter ligge, er den ikke desto mindre det mest laingske indlæg til dato i den danske debat om emnet.

John Ernst.

■ LIVET ER EN DRØM

Arb. titel: Skizofreni. Danmark 1972. Dist: SFC. P-selskab: Ebbe Preisler Film/Kortfilmrådet. P-leder: Ebbe Preisler. Instr./Manus: Franz Ernst. Råd: Dr. med. Preben Hertoft. Foto: Dirk Brüel/Ass: Dino Raymond Hansen (farve). Klip: Christian Hartkopp. Tone: Keld Hansen. Længde: 68 min., 748 m (16 mm). Censur: Rød. Prem: Carlton 24.4.72.